

1969

JOSEF SVOBODA

—

Voor zijn toneelbeelden en voor zijn werkstuk in het Tsjechoslowaakse paviljoen op de wereldtentoonstelling te Montreal in 1967.

—

Op 10 oktober 1969 wordt in het Stedelijk Museum de Sikkensprijs overhandigd aan prof. dr. Josef Svoboda, scenograaf uit Praag. Het is de eerste en enige keer dat theatervormgeving, een van de terreinen waarop de Sikkensprijs betrekking heeft, wordt gehonoreerd. Svoboda is inderdaad een uitzonderlijk scenograaf, die zozeer school heeft gemaakt dat zijn vernieuwingen en uitvindingen tegenwoordig gemeengoed zijn. Als hij in 1969 de Sikkensprijs krijgt heeft hij kort daarvoor internationaal naam gemaakt met zijn toneelbeelden in het Laterna Magika theater in Praag en met zijn audiovisuele project in het Tsjechoslowaakse paviljoen op de wereldtentoonstelling te Montreal in 1967.

Svoboda heeft zich volkomen losgemaakt van de traditionele scenografie met zijn statische decorstukken die de realiteit nabootsen. Hij gebruikt onorthodoxe materialen in abstracte constructies en met geavanceerde technieken. Hij past foto- en filmprojectie toe en gebruikt gekleurde spots voor sfeerbepaling. Hij schept diepte en duidt de ruimte door middel van lichtbundels, werkt met beweegbare panelen en experimenteert met licht op losse spiegels en vlakken van gerimpeld rubber.

Juist door deze andere discipline valt de overeenkomst op met voorgaande prijzen en is een onderling verband waarneembaar. Svoboda's toneelbeelden transformeren qua ruimte en sfeer met de handeling mee. Deze procesmatige benadering, deze beleving uitgezet in tijd, komt overeen met ontwikkelingen in de beeldende kunst. Ook Svoboda refereert aan de vierde dimensie in zijn lezing, welke wordt gepubliceerd in het architectuurtijdschrift Plan. In de scenografie van tegenwoordig, zo schrijft hij, gaan de componenten ruimte, tijd, ritme en licht over in een synthese.

De factor ruimte/tijd, kleur/licht, het weergeven van processen in plaats van een statisch beeld, beweeglijkheid en de vierde dimensie zijn weerkerende elementen in de kunst van deze jaren, in ieder geval bij de keuze van de Sikkensprijs commissie. Vormen ervan zijn terug te vinden in de ruimtebeleving van Agis en Jones, de fotopeintures en chronopeintures van Livinus, in het spatiaal colorisme van Aldo van Eyck en Constant, in het werk van Peter Struycken en Joost Baljeu. Zelfs Rietveld's visioen over ruimte, licht en kleur, waarover hij spreekt in zijn lezing bij de aanvaarding van de eerste Sikkensprijs, is in een dergelijk verband te betrekken.